

Meijel: dialectologisch een scharnier en tevens een zwart gat

H. Crompvoets

bron

Herman Crompvoets, *Meijel: dialectologisch een scharnier en tevens een zwart gat* (Mededelingen van de Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde, Nr. 61). Hasselt 1991

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/crom005meij01_01/colofon.htm

© 2006 dbnl / H. Crompvoets

 dbnl i.s.m.

Algemeen

Wanneer men een congres organiseert onder de titel ‘Op de grens van het Limburgs, Brabants en het Nederrijns’ zullen er weinig dialecten zijn die zo voldoen aan die titel als het Meijels dialect. Meijel ligt namelijk in de Peel op de grens van Midden-Limburg, Oost- Noord-Brabant en het vroegere Opper-Gelder of het huidige Noord-Limburg. Het Meijels dialect scharniert inderdaad drie richtingen uit. Er is de ‘Limburgse scharnier’ met Meijel als draaipunt waarbij de noordelijke lijn kan liggen bij de lijn Meijel-Venlo en de zuidelijke lijn kan waaieren tussen de lijnen Meijel-Lommel, Meijel-Nederweert en Meijel-Roggel. Bij de ‘Brabantse scharnier’ is Meijel het draaipunt met een zuidelijke lijn Meijel-Asten-Someren en verder een noordelijke lijn Meijel-Deurne-De Rips en verder naar het noorden. En er is een ‘Limburgs-Nederrijns-Brabants scharnier’, waarbij één van de benen van de scharnier een lijn Meijel-Venlo is en de andere een lijn die vanuit Noord-Brabant weer Limburg in kan waaieren. Via dit scharnier sluit het Meijels dialect aan bij de Noordlimburgse en Oostnoordbrabantse dialecten. Hierbij is Helden-Beringe de eigenlijke scharnier of het draaipunt. De draaihoek is stomp in deze gevallen. De Uerdinger lijn is bijvoorbeeld zo'n lijn die Meijel afstoot van Helden. Het zijn niet de minste lijnen die deze dialectologische uitstoting van Meijel uit het Middenlimburgse gebied veroorzaken.

Naast deze scharnierfunctie van het Meijels valt bij nadere bestudering nog een tweede functie van het Meijels dialect op nl. die van een dialectologisch ‘zwart gat’. Hiermee bedoel ik dat er zich in het Meijels opvallende verschijnselen voordoen in de uitspraak die men noch in de aangrenzende Limburgse dialecten bespeurt noch in de aangrenzende Noordbrabantse. Meijel als een gat waarin vanuit Noord-Brabant en Limburg klanken vielen die er in elk geval anders uitkwamen dan ze erin gegooid werden. Met de nieuwe klanken klonk het Meijels verrassend anders dan bijvoorbeeld het Heldens of het Deurnes dialect. Omdat zowel de scharnierende functie als de functie van ‘zwart gat’ te maken hebben met de historie van Meijel en de geografische ligging van het dorp, volgt eerst een kort historisch en geografisch overzicht met betrekking tot Meijel.

Een korte geschiedenis van het dorp

Uit kaarten van de zestiende, zeventiende of achttiende eeuw blijkt dat Meijel vroeger een verhoging is geweest tussen veenmoerassen. Het lag helemaal geïsoleerd te midden van veen en moeras. Uit prehistorische, stenen artefacten¹ kan men concluderen dat er al duizenden jaren voor Christus mensen hebben geleefd op de plek waar nu Meijel ligt. Gelegen op de Peelhorst en met een bodem van grind en zand vormde het een uitzondering op het veen van de nabije omgeving.

De naam *Meijel* moet al oud zijn. Rond het jaar duizend moet deze naam heel waarschijnlijk ‘*Methelo*’ of ‘*Methela*’ geklonken hebben en in de twaalfde en dertiende eeuw ‘*Medele*’². Later vindt men *Meijell*, *Meyl*, *Meijl*, *Meille*, *Meyel*, *Meijel* in teksten terug. De naam is samengesteld uit *mede* of *made* (= ‘hooiland’, ‘weide’) en *lo* (= ‘bos met kale plekken op hoge zandgrond’). Allebei de woorden stammen uit de Germaanse tijd. Het element *-lo* kan ook omgevormd worden tot *-el*.

Veel plaatsnamen in Noord-Limburg gaan uit op *-lo*: Venlo, Meerlo, Melderslo, Oirlo, Merselo, Weverslo. Maar aan de andere zijde van de Peel komen veel plaatsnamen voor met de uitgang *-el*: Liessel, Bakel, Handel, Ommel, Sterksel, Boekel, Aarle-Rixtel, Volkel. Dit verschijnsel is niet uitsluitend zo, want er komen ook namen voor op *-el* in Limburg: Roggel, Ospel, Hunsel, Meijel; en tevens namen op *-lo* in Noord-Brabant: Oploo, Mierlo. Maar het lijkt duidelijk dat de Peel ook in de plaatsnaamgeving een buffer is geweest.

De grote, nog woeste en ongecultiveerde Peelvlakte behoorde sedert ongeveer 1200 deels tot het domeingod van de hertogen van Brabant. En naast de graven van Gelre, kon sedert de tijd van St. Willibrord (ongeveer 720 na Christus) de abdij van Echternach vanouds ook enige rechten doen gelden. De Gelderse rechten betroffen voortaan de oostwaartse Peelgebieden.³

Op een kaart⁴ van Limburg uit 1543 ziet men Meijel als een witte vlek, een Vrijheerlijkheid, liggen tussen het Hertogdom Brabant, het Overkwartier van het Hertogdom Gelre en het Graafschap Horn, waartoe Weert behoorde. In de tweede helft van de zestiende eeuw waren er veel invallen in Meijel door de lui van Helden, Kessel, Roggel en Heythuysen, die uit waren op de goede gras- en turfvelden van Meijel. Tussen Meijel en Helden heeft dat gebakkelei tol in de

negentiende eeuw geduurd, hetgeen de toch al geïsoleerde positie van Meijel in de Peelmoerassen alleen maar versterkt heeft⁵. In 1715 werd als gevolg van het Barrièretractaat een gedeelte van Spaans Opper- Gelder, onder andere de gehele linker Maasoever vanaf Kessel en Helden tot en met Venray en Wanssum, Pruisisch. De Vrijheerlijkheid Meijel werd met één pennestreek ingelijfd bij de Oostenrijkse Nederlanden, die vanuit Brussel werden geregeerd. Door dit tractaat kwam buurdorp Helden ook nog in een ander land te liggen. Geen wonder dat dat geruzie en het feit dat Helden in een ander land lag, geleid hebben tot ook verschillende taalkundige grenzen of isoglossen tussen beide plaatsen.

In 1794 bezetten Franse troepen Meijel en was het met de heerlijke rechten gedaan. De laatste heer vluchtte naar Duitsland, waar hij in Dülmen een groot gebied verwierf. Meijel werd in 1795 een Franse gemeente, behorende tot het departement Nedermaas, kanton Heythuysen, later Weert, welke toestand tot 1814 duurt. Het Franse bestuur heeft Meijel in elk geval één goede dienst bewezen: op 22 april 1812 heeft een decreet van Napoleon I een definitief einde gemaakt aan de 250 jaar oude grensstrijd met Helden!

Na 1815 behoort Meijel tot de provincie Limburg en tot het Koninkrijk der Nederlanden, waartoe ook de voormalige Pruisische gebieden van Noord-Limburg gingen behoren. Meijel en Helden in één provincie, in één land!

Met het buurdorp Neerkant, gelegen in de gemeente Deurne, zijn de contacten steeds intensief geweest. In de negentiende eeuw gingen de bewoners van de Neerkant in Meijel naar school en tot 1889 ook naar de kerk. Voor beide dorpen zijn de vroegere landsgrens en de huidige provinciegrens geen belemmering geweest voor contact. Naar Neerkant en Asten liepen vanuit het Limburgse land twee wegen die al vanouds één van de weinige doorgangen moeten zijn geweest van oost naar west en zuid naar noord en omgekeerd in de verder eeuwenlang ondoordringbare Peel. Meijel was dus enerzijds een eiland tussen moerassen en anderzijds een ‘kruispunt’ van wegen. Beide factoren hebben de Meijelse mens en zijn taal lange tijd beïnvloed. Aan de geïsoleerde situatie komt in de twintigste eeuw een einde, als grote delen van de Peel ontgonnen worden en Meijel na de verwoesting in de Tweede Wereldoorlog zich herstelt van zijn wonden. De landbouw die aan het begin van deze eeuw nog zeer kleinschalig werd beoefend en waarin het handwerk domineerde, is nu grootschalig geworden en men werkt vooral met grote machines. Veel vroegere gebruiksvoorwerpen zijn verdwenen en hebben plaats gemaakt voor andere. Het is duidelijk dat ook een dialect, een taal, mee verandert met de ambachtelijke en maatschappelijke veranderingen. Het dialect dat nu anno 1992 in Meijel gesproken wordt, kent vele verschillen met dat van vóór de Tweede Wereldoorlog. Maar ook nu nog blijkt uit de klanken en de woordenschat dat het Meijels dialect een bijzondere eigenheid behouden heeft, die een gevolg moet zijn van de eigen geschiedenis.

Meijel als een dialectologisch scharnier

Door een eeuwenlange geïsoleerde ligging tussen moerassen en veen, ver toentertijd van de buurdorpen Helden, Roggel, Heythuysen, Nederweert, Asten en Deurne, heeft Meijel een dialect ontwikkeld dat een heel eigen plaats heeft tussen de

aangrenzende Limburgse en Oostnoordbrabantse dialecten. Wanneer men een aantal belangrijke klankverschijnselen in kaart brengt⁶, blijkt dat het Meijels dialect nauwer aansluit bij de aangrenzende Oostnoordbrabantse dan bij de aangrenzende Limburgse. Het heeft vanuit het Brabantse gehoord ongetwijfeld ook Limburgse klanken, maar vanuit de Limburgse plaatsen Helden, Roggel, Heythuysen en Nederweert gehoord veel meer Brabantse dan Limburgse. Het Meijels dialect is alleen van toepassing op één kerkdorp. Maar het dialect van het in Noord-Brabant gelegen Neerkant mag men in hoofdzaak identiek aan het Meijels noemen. Er zijn wat klankverschillen maar het Neerkants is zeer nauw verwant met het Meijels. Naarmate men dichterbij het verder in Noord-Brabant gelegen Liessel komt, hoort men grotere verschillen in klank.

Voor de hier behandelde klankgeografische en lexicale scharniertjes heb ik als bron gebruikt de gepubliceerde kaarten van de *WBD- en WLD-afleveringen*, de verschenen kaarten in de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland* en Roukens' *Wort- und Sachgeographie Südost-Niederlands und der umliegende Gebiete, Teil Ib Atlas*.

Het ‘Limburgs scharnier’

Klankgeografische aansluiting bij Limburg

Al in de vroege Middeleeuwen was in Limburg de invloed van Keulen groot. Vanuit deze plaats en uit het Rijnland drong een groot aantal Rijnlandse klankverschijnselen waaiergewijs Limburg binnen. Ook in de woordenschat ondervond men deze invloed. Een belangrijke klanklijn loopt vanaf Tegelen, Baarlo, Helden, Panningen, Beringe, Grashoek, Meijel, Leveroy, Ell, Bocholt, Bree tot bij Koninksem aan de Germaans-Romaanse taalgrens. Het is de zogenaamde Panninger zijlijn. Ten noorden en ten westen van deze lijn gebruikt men *sch/sk-* in de anlaut van een woord, ten zuiden en ten oosten van deze lijn *sj-* : bijvoorbeeld *schoon* tegenover *sjòn* of *sjoëën*, *school* tegenover *sjool*, *sjoëël*. Het is heel opmerkelijk dat erkende taalkundigen als Frings en Van Ginneken op hun indelingskaarten Meijel binnen het *sch-*gebied lieten vallen. Van Ginneken heeft zijn indeling laten berusten op de enquête *Schrijnen-Van Ginneken-Verbeeten* van 1914. Voor Meijel moet er een cahier ingevuld zijn getuige bijvoorbeeld Schrijnens *Isoglossen van Ramisch*. Maar omdat dit cahier spoorloos is verdwenen, is nu moeilijk na te gaan, of men toen in 1914 de *sch-*anlaut in Meijel kende. Op grond van in de jaren dertig ingevulde vragenlijsten voor het onderzoek van Roukens kan men constateren dat er toen duidelijk sprake was van *sj-*anlaut. Zelf heb ik trouwens nooit anders gehoord in Meijel dan *sjòn*, *sjool*, *sjoë:n*, *sjuuns* enz. Heel zeker heeft men toentertijd ten onrechte Meijel laten vallen binnen het *sch-*gebied.

De diftong *ij* (de zogenaamde lange *ij*) wordt in Deurne en Asten als een tweeklank *éj* of als een lange *ee* uitgesproken, in het Meijels hoort men dan vaak een *ie*. Het sluit hiermee aan bij de Limburgse dialecten waarin men de lange *ij* als een *ie* uitsprekt. Men hoort in het Meijels: *sjrie:ve* ‘schrijven’, *kie:ve* ‘kijven’, *blie:ve* ‘blijven’, *riek* ‘rijk’, *liek* ‘lijk’, *diek* ‘dijk’ enz., terwijl men in Deurne *schreeve*, *keeve*, *bleeve*, *réjk*, *léjk*, *déjk* hoort⁷.

De diftong *ui* wordt in het Meijels in een aantal gevallen als een *uu* of een *oe* uitgesproken, waar men in Deurne en Asten de tweeklank *öj* of *èù* hoort. Meijels is bijvoorbeeld *pruuk* ‘pruik’, *duukke* ‘duiken’, *sjuu:ve* ‘schuiven’, *zoeppe* ‘zuipen’, *proem* ‘pruim’. In de Brabantse plaatsen Asten en Deurne hoort men hier een tweeklank *öj*.

Umlaut of klinkerverandering.

Onder umlaut verstaat men kort gezegd het klankverschijnsel dat een klinker van klank verandert onder invloed van een klank, vooral de *i* of *j*, in een volgende lettergreep. Die volgende lettergreep is in veel gevallen al eeuwen geleden verdwenen en heeft toentertijd gezorgd voor een verandering van klinker die we heden ten dage nog in de dialecten kunnen bespeuren maar in het Nederlands niet meer te zien is. In het Meijels klinkt de umlaut bij meervoudige woorden in een aantal gevallen wel, waar men die in Asten en Deurne niet hoort: het Meijelse *bèl* ‘ballen’ tegenover het Deurnese *balle*, het Meijelse *kèèst* ‘kasten’ tegenover het Deurnese *kaaste*. Het Meijelse *deur* ‘doornen’ tegenover het Oostnoordbrabantse *doerres* of *dórres*.

De umlaut in verkleinwoorden zoals *stuulke* ‘stoeltje’, *hökske* ‘hokje’, *bömke* ‘boompje’, *mènneke* ‘manneling’ hoort men daarentegen zowel in Deurne en Asten als in Meijel.

Naast het Deurnese *höjere* ‘horen’ of het Oostnoordbrabantse *heure* staat het Meijelse *huuëre*. Maar het Meijels *huuëre* sluit daarmee niet aan bij een algemeen Limburgs *huuëre*, omdat men in Limburg ook *heure* hoort zeggen. Hetzelfde geldt voor de umlaut in Meijels *gruu:n* ‘groen’. In het Limburgse Helden heeft men het over *greun* en in Deurne over *greujen*.

Het Deurnese *bakker* is in het Meijels met umlaut *bèkker*, het Deurnese *slachter* is in het Meijels *slèchter*.

De Meijelse woorden *mèèje* ‘maaien’, *zèèje* ‘zaaien’ zijn in het Deurnes dialect *zaaje* en *maaje*. Op grond van deze voorbeelden en ook wel in het algemeen gesteld kan men zeggen dat men de umlaut in het Meijels iets vaker en soms anders hoort dan in het Astens en Deurnes dialect. In de Limburgse dialecten hoort men meer umlaut dan in de Brabantse dialecten⁸. Wat de umlaut betreft kan men op grond van het voorgaande zeggen, dat het Meijels dialect meer Limburgs is dan Brabants.

Een bladeren door de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland* leverde nog de volgende Limburgse klanken op: in het Meijels en in de aangrenzende Limburgse dialecten *hingst* tegenover het Oostnoordbrabantse *hèngst*. Het Meijelse *ingkel* ‘enkel’ sluit aan bij de

Limburgse uitspraak ten zuiden van de lijn Meijel-Venlo. In het Oostnoordbrabantse gebied zegt men *èngkel*.

Heel vaak wordt de lange *ee* in het Meijels *ieë*:: *meer-mieër, zee-zieë, thee-tieë, been-bieën, heer-hieër*. Deze *ieë* hoort men in dezelfde woorden in Deurne niet.

Hetzelfde geldt voor de lange *oo*. Deze wordt in het Meijels heel vaak als *oeë* gerealiseerd: *boot-boeët, groot-groeët, kopen-koeëpe, stoten-stoeëte*. In Deurne zegt men graag de diftong *òw* in deze gevallen.

Lexicale aansluiting bij Limburg

Een onderzoek in de reeds vermelde bronnen Roukens' *Wort-und Sachgeographie, Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland* en de kaarten in de verschenen afleveringen van het *Woordenboek van de Limburgse* en het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* levert een aantal Meijelse dialectwoorden op die qua taalgeografische verspreiding aansluiten bij het Limburgse gebied en die niet voorkomen in het aangrenzende Noordbrabantse dialectgebied.

Zo is het Meijelse *sjans* 'takkenbos' in heel Limburg bekend. In Deurne en Asten spreekt men over een *mutsert*. Het Meijelse *krutj* 'appelsiroop' heeft als woordtype 'kruid'. Hiervan kent men in Limburg ook de variant *kroe:t*. In het aangrenzende Brabantse kent men alleen 'stroop'-varianten. Volgens Roukens komen er geen 'zwegel'-varianten voor in het Brabantse, terwijl in Meijel *zwéégel* tot voor kort het algemene woord voor 'lucifer' was. Het woord is op de terugtocht. Het Meijelse *kusstieëk* 'kussensloop' is representant van het Limburgse 'kustijk', terwijl in het aangrenzende Brabantse 'kussensloop' en kussensloof gangbaar zijn. Het Meijelse *wémmeske* 'vestje' sluit aan bij een Limburgs 'wammesje'-gebied ten zuiden van de lijn Meijel-Steijl.

Het Meijelse en Limburgse *nòbber* of *naober* 'nabuur' kent men in het aangrenzende Brabantse niet. Daar heeft men het over de *buurman*. Ook dit woord staat in Meijel onder zware druk en het wordt op de dag van vandaag als verouderd beschouwd.

Het Meijelse *kroennekraan* 'kraanvogel' sluit aan bij ongeveer gelijke Limburgse varianten. In het Brabantse kent men varianten van 'kraan' of 'kraanvogel'.

Het Meijelse *kwakfórs* voor 'kikvors' sluit aan bij het Midden- en Noordlimburgse *kwèk(kwak-)vórs*, en in Zuid-Limburg spreekt men van een *kwakkert*. Dat *kwak*-element in het woord komt niet terug in het Brabantse, waar men het heeft over *kikvors*.

Het in Limburg, en ook in Meijel, gebruikelijke *mèèr* voor 'vrouwelijk paard', is in het Brabantse *mèrrie* of *marrie*. Alhoewel men in Meijel ook *mèrrie* hoort zeggen.

Het Meijelse *tèlder* voor een 'etensbord' sluit volgens de kaart van Roukens aan bij een Limburgse *telder*-gebied. Opvallend is dat aangrenzende Oostnoordbrabantse plaatsen als Deurne ook dit *tèlder* kennen, maar dat het achter Eindhoven niet meer voorkomt. Uit navraag nu bij Deurnese autochtonen bleek dat *tèlder* door hen echter nooit gezegd werd.

Het Meijelse *zwalm* voor 'zwaluw' sluit niet aan bij het Deurnese *zwalling*.

Het Meijelse *gezit* voor ‘gazel, krant’ is een echt Limburgs woord, dat echter eveneens steeds meer moet wijken voor het algemene standaardtaalwoord *krant* dat men ook in Deurne en Asten gebruikt.

In het Meijels zegt men *kórrésjoof* tegen ‘korenbundel’, terwijl men in Deurne en Asten *gèrf* zegt. In Meijel en verderop in Limburg zegt men traditioneel *EEK* tegen *azijn*, terwijl men in Noord-Brabant het standaardtaalwoord *azijn* gebruikt. Gezegd moet worden dat dit *EEK* in Meijel op de terugweg is en plaats maakt voor het aan het Meijels klanksysteem aangepaste standaardtaalwoord *azinj*.

Een bepaalde hooiberg noemt men in Meijel een *sjórtsjuu:r*. Hiermee sluit Meijel zich aan bij de in Noord-Limburg gebruikelijke ‘schortschuur’-varianten. In het Oostnoordbrabantse gebruikt men hiervoor ‘berg’ of ‘hooiberg’.

Een bos gedorst koren is in het Meijels een *boes* en varianten daarvan hoort men ook in het Limburgse. In het Brabantse heeft men het over een *schop*.

Een Meijels-Limburgs *stéékelvèèreke* voor de egel staat tegenover het Brabantse⁹ *pineegel*.

Ten zuiden van een lijn Helenaveen-Belfeld, ook in Meijel, komt in Limburg het woord *moeër* voor in de betekenis ‘wortel’. Het woord is verwant met het Duitse ‘Möhre’. In het aangrenzende Brabantse gebied kent men alleen *wortel*. Meijels-Limburgs is *miemmerkes* voor ‘rode bessen’, terwijl men het in Oost-Noordbrabant heeft over *rooj bizzinge*.

Tenslotte kent men in praktisch heel Limburg en ook in Meijel¹⁰ het gebruik van het St. Maartensvuur. Op de vooravond van het feest van Sint Martinus op 10 november worden er dan grote hopen hout verstoekt. Kinderen hebben al maanden van te voren hiervoor het hout bij elkaar gesprokkeld. Dit Sint Maartensvuur is in het verleden niet gebruikelijk geweest in het Brabantse gebied, althans niet volgens de kaart van Roukens, die echter geen informatie biedt over Belgisch Limburg.

Het ‘Brabants scharnier’

Klankgeografische aansluiting bij Noord-Brabant

Door de geïsoleerde ligging van Meijel in de Peel en het feit dat het tijdenlang een soort drielandpunt was en eigenlijk ook een soort niemandsland nl. een zonneleen dat overgeleverd was aan zon en wind, bogen een heleboel woord- en klankgolven vóór Meijel af naar het zuiden¹¹. De taalkundige invloed van het historisch zo belangrijke Keulen en het Rijnland kwam bij Meijel, in de Peel gelegen, in een aantal gevallen tot stilstand en was gedwongen in een waaiervorm af te buigen naar het zuiden. Een paar lijnen lopen bijna horizontaal vanuit het oosten naar het westen waar ze bij het scharnierpunt Beringe, vlak vóór Meijel, een lichte draai naar het zuiden maken. Door deze lijnen wordt Meijel dialectologisch gekoppeld aan Noord-Limburg, soms ook Nederrijn, en Noord-Brabant. Dus de uitstoting van Meijel door Limburg werkt hier maar gedeeltelijk. Op grond van deze belangrijke taallijnen kan men het Meijels dialect een Noordlimburgs-Noordbrabants dialect noemen dat aansluiting heeft met het Nederrijns.

De bekendste isoglosse is wel de Uerdinger lijn. Ten noorden en ten westen van deze lijn spreekt men van *ik* en *ook*, *ók* en ten zuiden en ten oosten van *ich* en *òwch*. Zo spreken ze in Venlo, Blerick, Hout-Blerick, Maasbree en Meijel van *ik* en *ook/ók* en in Tegelen, Baarlo, Helden, Panningen, Beringe, Ospel, Nederweert van *ich* en *òwch*.

Een tweede bekende isoglosse die pal onder Meijel naar het zuiden afbuigt, is de zogenaamde Panninger lijn. De Nederlandse klankcombinaties *sp-*, *sl-*, *st-*, *sn-*, *sm-*, worden ten zuidoosten van deze lijn uitgesproken als *sjp-*, *sjl-*, *sjt-*, *sjn-*, *sjm-*. Dus *slaon* tegenover *sjaon*, *spanne* tegenover *sjpanne*, *stief* tegenover *sjtie:f*.

Een andere taallijn loopt pal ten zuiden van Meijel naar het noorden toe richting Arcen, de zogenaamde *mij/mich* -lijn. In Meijel, Sevenum, Horst en Lottum zeggen ze *mij*, in Beringe, Grashoek, Panningen, Helden, Maasbree, Grubbenvorst en Arcen *mich*. Naar het westen loopt deze lijn parallel met de Uerdinger lijn.

Verder kent Meijel niet het verschijnsel van de zogenaamde sleeptoon en stoottoon. Men kan het woord *bal* sleeptonig of lang uitspreken en dan is het een bal om mee te voetballen, en stoottonig of kort en dan betekent het woord een ‘danspartij’. Dit is het verschijnsel dat aan een groot aantal Limburgse dialecten de welbekende zangerigheid geeft. Meijel, Sevenum, Horst, Lottum en Arcen liggen ten noorden van deze zogenaamde betoningslijn. Toch twijfel ik soms of het Meijels ook niet

gevallen van stoottoon en sleптоon kent. Het meervoud van *ballen* is in het Meijels *bèl*, kort uitgesproken, en de bel ‘voorwerp dat geluid maakt’ is een *bèèl*, de open è wordt lang uitgesproken.

Het verschijnsel dat de *ie* als een *ee* en de *oe* als een *oo* wordt uitgesproken, zoals men dat in de aangrenzende dialecten van Limburg doet en verder in Limburg, kent men in Meijel niet: dus niet *leef* maar *lief* voor ‘lief’ en niet *book* maar *boe:k* voor ‘boek’.

In een aantal woorden valt in het Meijels na korte of lange klinker, die in het Nederlands gevolgd wordt door een dentaal *d* of *t*, deze dentaal weg met verkorting van de lange Nederlandse klinker. Dit verschijnsel kent men in Deurne en Asten ook, maar niet in Helden, Roggel, Nederweert. Men hoort in het Meijels *nie* in plaats van *niet*, *wa* in plaats van *wat*, *goe* in plaats van *goed*, *drò* in plaats van *draad*, *dò* in plaats van *dood*. In de Limburgse plaatsen hoort men hier een dentaal op het einde. Deze dentaal-uitval wordt door de aangrenzende, Limburgse plaatsen duidelijk als niet-Limburgs ervaren. En bij een typering van het Meijels dialect worden vaak door mensen uit bv. Helden, Roggel, Heythuysen voorbeelden van dit verschijnsel gegeven.

Ook in de derde persoon tegenwoordige tijd van ‘zeggen’, ‘leggen’, ‘hebben’ hoort men in het Meijels geen auslautende dentaal: hij *zi*, hij *li*, hij *hi*. In de aangrenzende Limburgse dialecten hoort men wel de dentaal.

Met de algemeen-Limburgse ronding in *besjummelt* of *beschummelt* ‘beschimmeld’ doet Meijel met *besjimmelt* niet¹² mee en sluit zich met de *i*-klank aan bij het Noordbrabantse *i*- of *ie*-gebied.

Met de uitspraak *naacht* voor ‘nacht’ sluit Meijel¹³ aan bij het Deurnese *naacht* en niet bij het Heldense *nach*.

Met *gëllie* voor ‘u’ sluit Meijel aan bij het Noordbrabantse gebied. Alleen in Venray hoort men *gillie*, terwijl men in Limburg verder *geer* of *gee* hoort.

Brabants doet aan het uitvallen van de nasaal in het Meijels in woorden als *stao* ‘staan’, *gao* ‘gaan’, *doe*: ‘doen’.

Als enige plaats in Limburg heeft het Meijels een *ò*-klank in ‘hooi’¹⁴, *hòj* naast *heuj*, *huj* enz.

De voor het Oostnoordbrabantse typische, zogenaamde suizende *r*, waarbij de *r* als een *rz* klinkt, hoort men in het Meijels ook in *knoorze* ‘knorren’, *kaars* ‘kar’, *dörske* ‘deerntje’ of ‘meisje’, *Deurze* ‘Deurne’, *toorze* ‘tornen’ in de betekenis van slordig naaien.

Tenslotte volgt hier nog een aantal Limburgs-Brabantse tegenstellingen waarbij Meijel steeds bij het Brabantse aansluit. De bron hiervoor is de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland*. Meijels-Brabants *bruu:r* ‘broer’ tegenover Limburgs *broor*, het Meijels-Brabantse *zeuve* ‘zeven’ tegenover het Limburgse *zeeve*, het Meijels-Brabantse *zóch* ‘moedervarken’ tegenover het Limburgse *zooch*, een Meijels-Brabants (ook Noordlimburgs) *koejje* ‘koeien’ tegenover een Midden- en Zuidlimburgs *kuuj* of *køj*. Het Meijels-Brabantse *ruch* ‘rug’ staat tegenover een Limburgs *ruk* of *rugk*.

Lexicale aansluiting bij Noord-Brabant

In het Meijels dialect vindt men in een aantal gevallen een woordgeografische aansluiting bij het Oostnoordbrabantse gebied, bij Deurne en Asten in het bijzonder.

Helemaal on-Limburgs klinkt in de Limburgse oren het woord *dörske* in de betekenis van ‘meisje’. Door ronding van de vocaal en een suizende *r* is dit *dörske* ontstaan uit ‘deernke’.

Het Meijelse *teule* voor ‘ploegen’ is uniek in Limburg. Het woord is op dit moment verouderd en maakt plaats voor het standaardtaalwoord ‘ploegen’. In Asten en Deurne spreekt men ook van *teule*.

Het Meijels-Brabantse *kröjge* ‘kruiwagen’¹⁵ sluit niet aan bij de Limburgse woorden *croekèr*, *croekar* of *sjurgeskèr*, *sjeurskèr*.

In Meijel en Asten-Deurne spreekt men over de *goejvraow* voor ‘vroedvrouw’, in Limburg spreekt men over de *wie:svraow*.

Het Meijelse *junj* voor ‘ui’ sluit veel meer aan bij een Brabants *juin*-gebied dan bij een Limburgs *oon*, *oonj*- of *look*-gebied.

Hoe in ‘hoe laat is het?’ is in het Meijels dialect *hoe*, terwijl men in in de aangrenzende Limburgse plaatsen *wie* heeft. Naast *hoe* kent het Meijels nog een compromisvorm *woe*.

Waar men in het Meijels-Brabantse *toen* hoort, hoort men in de aangrenzende Limburgse plaatsen *doe*.

In plaats van het Meijels-Brabantse *zòas* ‘zoals’ heeft men in het aangrenzende Limburgse *wie*.

Een niet meer gebruikt echt Meijels woord is *stuurrejan* voor ‘schommel’. In Noord-Brabant komt naast *schommel* ook veel *stuur* voor. Dit woord kent men niet in Limburg¹⁶. In Limburg spreekt men over *zwick*, *schokkel*, *joek(el)*. Duidelijk is dat het Meijelse *stuurrejan* een afleiding is van het Brabantse *stuur*.

Het Meijelse *mölder* voor ‘meikever’ sluit aan bij het Brabantse *mulder*, *mölder*. In Limburg kent men voor dit beestje overwegend de benaming *meikever* naast een klein *predikant*-, *preekheer*-, *spirtelekant*- gebied rondom Weert¹⁷.

Tenslotte loopt de *wat-get* -lijn tussen Helden-Beringe en Meijel door¹⁸. Het typisch Limburgse *get* is echter in Noord-Limburg niet doorgedrongen, waardoor het Meijels met woordtype ‘wat’ niet helemaal alleen staat in Limburg.

Meijel als een dialectologisch zwart gat

Naast Meijel als een dialectologisch scharnier waarbij eigenschappen van het dialect zich aansluiten bij de aangrenzende Middenlimburgse of bij de Noordlimburgse of bij de Noordbrabantse plaatsen, is er één verschijnsel dat wellicht het Meijels dialect het meeste typeert en wel het verschijnsel van wat ik noem de ‘Meijelse moullering’. Door dit verschijnsel is Meijel naast een dialectologisch scharnier ook een zwart gat. Dat hoop ik in het volgende duidelijk te kunnen maken. Om het zwarte gat met een aantal voorbeelden hard te maken heb ik een kleine enquête gehouden in de nabuurplaatsen Helden, Roggel, Heythuysen, Nederweert, Sevenum, Horst, Venray in Limburg en Deurne en Asten in Noord-Brabant. Behalve Sevenum, Horst en Venray zijn het alle aangrenzende plaatsen. Ten noorden van Meijel liggen de veenkoloniën Helenaveen en Griendtsveen, die in de vorige eeuw ontstaan zijn. De dialectsituatie is in deze dorpen een zeer gemengde. Ze zijn voor een vergelijkend dialectgeografisch onderzoek niet van belang. Daarom heb ik de drie min of meer aangrenzende plaatsen Sevenum, Horst en Venray ter vergelijking erbij genomen. Voordat ik op die enquête inga, eerst iets over moullering in het algemeen.

Moullering in het algemeen

Moullering is in Middenlimburgse dialecten geen ongewoon verschijnsel. Onder moullering verstaat men eenvoudig gezegd dat na bepaalde medeklinkercombinaties als *-nd*, *-nt*, *-ld*, *-lt*, *-gt*, *-pt*, *-bd*, *-st* zich in het dialect een *j*-klank laat horen. Zo spreekt men in Roggel van *kinjtj* ‘kind’, *hóntj* ‘hond’, *wiltj* ‘wild’, *hugdje* ‘hoogte’, *klóptj* ‘klopt’.

Er zijn een viertal dialectgebieden en -gebiedjes waar men in het Nederlandstalige gebied mouilleert¹⁹. Ten eerste is dat een klein gebied rond Looberghe in Frans-Vlaanderen, ten tweede een groot gebied van Dendermonde en Geraertsbergen over Brussel tot Leuven, ten derde een klein gebied van Hasselt tot Tongeren en ten vierde het Middenlimburgse gebied van de streek rond Sittard tot aan een lijn Venlo-Meijel. Vanwege het feit dat Meijel min of meer buiten dat Middenlimburgse moulleringengebied valt, maar anderzijds het verschijnsel moullering in het Meijels dialect zeer sterk aanwezig is, zou ik een vijfde gebiedje willen toevoegen en wel Meijel met een groot deel van Neerkant. Vanwege het unieke karakter van de in Meijel gebruikelijke moullering zou ik in dit geval van de ‘Meijelse moullering’ willen spreken.

Het merkwaardige feit doet zich voor dat deze ‘Meijelse moullering’ in publicaties amper aan bod is gekomen. Het was Van Ginneken²⁰ die al in 1935 op het verschijnsel in Meijel wees, maar daarna is het nauwelijks meer genoemd. In het bekende onderzoek van Janssen²¹ valt Meijel net buiten het onderzoeksgebied. Passage betreft Meijel slechts zijdelings erbij in zijn omvangrijke scriptie²². In het tweede deel van zijn scriptie constateert hij ergens in een voetnoot²³ dat Meijel nader onderzoek vereist. Maar aan dat nader onderzoek is hij niet meer toegekomen. Noch Tans²⁴ noch Carême²⁵ hebben gewezen op de moullering in Meijel. Het was Tans die vond dat moullering in hoge mate de Midden- en Zuidlimburgse (tot in de streek rondom

Sittard) karakteriseerde. Datzelfde kan men van de ‘Meijelse mouillering’ zeggen, maar dan op het dialect van Meijel slaande: deze karakteriseert in hoge mate het Meijels dialect. Ik zou durven beweren dat mouillering in die gevallen waarin de aangrenzende Limburgse plaatsen als Roggel en Heythuysen niet mouilleren en Meijel wel, het meest typische kenmerk is van het Meijelse dialect. Ook Weijnen in zijn *Nederlandse Dialectkunde* maakt geen melding van de mouillering in Meijel. Toen hij onlangs de inleiding op het *Mééls Woordeboek* had doorgelezen, zei hij mij dat hij niet op de hoogte was van de kracht van de mouillering in Meijel. Hij wist er wel iets van, maar dat men daar zo veel mouilleerde was voor hem een verrassing. Hij kende geen dialect in het Nederlandstalige gebied dat mouilleerde in *uit, huis, buiten, wijd, tijd, verslijten* enz. zoals het Meijels in *utj, husj, butje, witj, tijt, verslitje* enz.

Passage plaatst Meijel in zijn overzichtskaart van de Middenlimburgse mouillering in het overgangsgebied waarin men wel mouilleert maar niet in die mate als het Middenlimburgse gebied. Hij zegt op pagina 85 van deel II van zijn scriptie: ‘L 265 Meyel richt zich op ‘t Oost-Brabands’. Meijel richt zich zoals wij gezien hebben in veel gevallen op het Oostnoordbrabants, maar dat geldt nou juist niet voor de mouillering. Die komt in Deurne en Asten niet voor. Meijel heeft zich juist op Limburgse plaatsen gericht op het vlak van de mouillering, heeft deze in een

klein aantal gevallen overgenomen zoals in *winjtj* ‘wind’, *twénjtjich* ‘twintig’, *linjebòm* ‘lindeboom’ en heeft het verschijnsel laten doorwerken in een groot aantal andere woorden, waar het in de aangrenzende Limburgse plaatsen niet werkte en zeker niet in de Oostnoordbrabantse plaatsen.. Ik kom daar in de conclusie nog op terug.

Waar kan mouillering in de Middenlimburgse dialecten voorkomen?²⁶

In de derde persoon enkelvoud van de tegenwoordige en verleden tijd: hij *klóptj*, hij *klópdje*. Verder in het tegenwoordig deelwoord: *lééventj* ‘levend’, *raozentj* ‘razend’. Bij vormen van de vergrotende trap: *gereusjder* ‘geruster’, *dunder* ‘dunner’. Bij het voltooid deelwoord van zwakke werkwoorden: *gelanjtj* ‘geland’, *geklóptj* ‘geklopt’. Al deze verschillende vormen hebben tenminste één klank gemeen gehad: een -i- in de uitgang. Zo kende het tegenwoordig deelwoord in het verleden uitgangen als *-andi*, *-jandi*, *-ôndi* of *-êndi*. Was één van de comparatiefuitgangen *-izô* en kende men bij de verleden deelwoorden van de eerste, zwakke klasse en bij de verleden tijd eens de uitgangen *-id* en *-ida*. Het is deze -i- die de mouillering veroorzaakt moet hebben in het verleden. In die gevallen waarin de mouilleringfactor niet aanwezig was en waar men toch mouilleert (*hónjtj* bijv.), moet er sprake zijn van analogie. De ‘Meijelse mouillering’ heeft echter een andere oorzaak volgens mij, maar daar kom ik in de conclusie op terug. Naast deze gevallen waarbij mouillering kan voorkomen, hoort men in de Middenlimburgse dialecten ook bij het meervoud vaak de -j-: *hunj* ‘honden’, *hènj* ‘handen’. Deze laatste mouillering kent het Meijels dialect niet.

De mouillering is een oud verschijnsel in de Middenlimburgse dialecten. Volgens Passage²⁷ moeten we zo'n zeven eeuwen terug om het ontstaan van vormen als *hanjtj*, *wintjtj*, *lanjtj*, *vèljtj* te dateren. Men moet de mouillering al vroeg in de taalhistorie plaatsen, maar helaas is er niets van terug te vinden in de geschriften uit de Middel-eeuwen. Van Ginneken²⁸ dateert de mouillering zoals die optreedt in *winjtj* tussen 1000 en 1350. Vormen als *winjtj* en *hanjtj* moeten op een veel groter gebied voorgekomen zijn dan de mouillering in de vervoeging van werkwoorden²⁹ in bijvoorbeeld Nederweerts hij *kumtj* ‘komt’, hij *zeetj* ‘ziet’, hij *méjndje* ‘meende’.

De ‘Meijelse mouillering’

Zoals reeds gezegd treedt in het Meijels dialect mouillering op in een groot aantal gevallen waar die in het overige Middenlimburgse gebied niet optreedt. Het zijn deze gevallen die de ‘Meijelse mouillering’ uniek maken en Meijel tot een dialectologisch zwart gat. Passage heeft bij zijn onderzoek 37 gevallen van mouillering in Midden-Limburg in kaart gebracht. Van die 37 doet Meijel volgens Passage vier keer mee met de mouillering (in *wind*, *lindeboom*, *twintig*, *vriendelijk*). Vooral in de vervoeging van werkwoorden treft men in het Meijels meer mouillering aan dan Passage suggereert met zijn voorbeeldgevallen. In het Meijels kent men: hij *mééndje* ‘meende’, hij *weesjt* ‘wijst’, hij *verleesjt* ‘verliest’, het *vreesjt* ‘vriest’. Dat men in het Meijels niet *kinjtj* zegt maar wel *winjtj*, komt door het feit dat men het woord *kind* niet kende maar alleen sprak van *weecht* ‘wicht’. Maar zoals gezegd Passage was zo eerlijk om te zeggen dat Meijel nog nader onderzoek vereiste.

Komen we nu bij de ‘Meijelse mouillering’.

Om die te isoleren heb ik, zoals gezegd, in de omliggende plaatsen van Meijel in Noord-brabant en Limburg te weten Helden, Roggel, Heythuysen, Nederweert, Sevenum, Horst, Venray, Deurne en Asten een aantal groepen woorden afgevraagd van het type *huis*, *buiten*, *kruid*, *bruin*, *luisteren*, *prijs*, *kwijt*, *pijn*, *lijst*, *geit*. Het gaat hier om woorden met een Oudgermaanse *û*, *î* en *ai* of in het huidige Nederlands met een *ui*, *ij*-/*ei* -klank, gevolgd door één medeklinker, dentaal *d* of *t*, de nasaal *n* en *s*-klank.

1. Huis

Woorden met in het Nederlands een diftong *ui* gevolgd door een *s*-klank.

De dialectvarianten zijn hiervoor: *husj* (Meijel), *hoeës* (Helden, Sevenum), *hoe:s* (Roggel, Heythuysen, Nederweert, Horst), *huus* (Venray), *hòjs* (Deurne), *höjs* of *hèùs* (Asten). De Meijelse variant heeft als enige de mouillering van de slotmedeklinker *-s*. Tussen de oude, lange *oe*:-klank in de Limburgse dialecten, de jongere Venrayse korte *uu*-klank en de Brabantse diftong of lange monoftong is in Meijel een korte monoftong ontstaan met mouillering van de

daaropvolgende *s*-klank. Het Meijels dialect is het enige van de omgeving dat in deze situatie een *j*-klank laat horen in de auslaut.

Hetzelfde gebeurt in het Meijels dialect met *muis*, *luis*, *buis* maar dan wordt de klinker lang uitgesproken: *meusj*, *leusj*, *beusj*.

2. Buiten

Het Nederlands kent in deze categorie de diftong *ui* gevolgd door een inlautende *t*-klank.

De dialectvarianten zijn hiervoor: *butje* (Meijel), *boe:te* (Helden, Roggel, Heythuysen, Sevenum, Horst), *boette* (Nederweert), *buutte* (Venray), *böjte* (Deurne, Asten), *bèùwte* (Asten).

De gemouilleerde *-t* in *butje* vindt men in geen enkel nabuurdorp.

Het Meijels dialect doet hetzelfde in een reeks van gelijkgevormde woorden ook in werkwoorden en zelfstandige naamwoorden: *sluiten*, *ruiten* (mv.), *fluiten*, *stuiten* worden in het Meijels *slutje*, *rutje*, *flèùtje*, *stutje*. Mouillering van de *-t* vooral voorafgegaan door de korte klinker *u*, eventueel de lange monoftong *èù*. De Meijelse mouillering is uniek in deze gevallen.

3. Kruid

Het Nederlands kent in deze categorie een diftong *ui* gevolgd door een auslautende dentaal *-t* of *-d*.

De dialectvarianten voor *kruid* ‘siroop’ zijn: *krutj* (Meijel), *kroe:t* (Helden, Roggel, Heythuysen, Nederweert), *kroeët* (Sevenum, Horst), *kruut* (Venray). In Asten en Deurne is dit woord in de betekenis stroop niet bekend. Het Nederlandse *kruid* in b.v. plantekruid zou in het dialect *kröjt* zijn in allebei de Brabantse plaatsen. In het Meijels wordt de korte monoftong *u* gevolgd door een gemouilleerde einddentaal. Er zijn geen gemouilleerde varianten in de omgeving van Meijel. Hetzelfde gebeurt in *brutj* ‘bruid’. In het Meijelse *flèùtj* ‘fluit’ gaat aan de gemouilleerde dentaal een lange monoftong *èù* vooraf.

4. Duister

In deze categorie is de vocaal de diftong *-ui-* gevolgd door de medeklinkercombinatie *-st* ofwel in het woord ofwel op het eind van een woord.

De dialectvarianten zijn voor het Nederlandse *duister*: *dujster* (Meijel), *duusjter* (Helden), *duuster* (Roggel, Horst, Venray) *duu:ster* (Heythuysen, Nederweert, Sevenum), *döjster* (Deurne, Asten). Hier weer dus de gemouilleerde *s* maar geen gemouilleerde volgende dentaal in de Meijelse variant. Tussen Brabantse diftong en Limburgse korte of lange monoftong heeft men in het Meijels de korte monoftong gevolgd door een gemouilleerde medeklinker. Opvallend is dat in deze categorie

Helden meedoet met mouillering. Hetzelfde ziet men in vergelijkbare woorden als *vuist* en *luisteren*. In geen enkele plaats kent men mouillering in deze gevallen behalve in Meijel en Helden: in het Meijels heeft men *vusjt* en *lusjtere*, in het Heldens *voesjt* en *loesjtere* of *loe:sjtere*. In deze gevallen is de mouilleringssituatie in Meijel niet uniek en vallen ze in feite buiten de unieke ‘Meijelse mouillering’.

5. Bruin

In deze categorie is de vocaal de Oudgermaanse *û* of de Nederlandse diftong *-ui-*, gevolgd door een nasaal (*-n*).

De dialectvarianten voor *bruin* zijn: *brunj* (Meijel), *broe:n* (Helden, Roggel, Heythuysen, Nederweert), *broeën* (Sevenum, Horst), *bruun* (Venray), *bröjn* (Deurne, Asten). In het Meijels heet men dus mouilering van de nasaal en monoftongering van de *ui* tot *u*. Mouillering in deze positie komt bij geen enkel dialect in de nabuurplaatsen voor.

6. Prijs, grijze

Deze categorie kent woorden met als vocaal de Oudgermaanse *î* die in het Nederlands een zogenaamd lange *ij* is geworden en in veel Limburgse dialecten nog als een *ie:* klinkt, gevolgd door een *s*-klank of in de verbogen vorm een *z*.

De dialectvarianten van *prijs* zijn: *prisj* (Meijel), *prie:s* (Helden, Roggel, Heythuysen, Nederweert), *prieës* (Sevenum, Horst), *pries* (Venray), *préjs* (Deurne, Asten).

De dialectvarianten van *grijze* zijn: *greezje* (Meijel), *grie:ze* (Helden, Roggel, Heythuysen, Nederweert, Sevenum, Horst, Venray), *gréjze* (Deurne, Asten). In beide woorden komt alleen

in Meijel de gemouilleerde *s* of *z* voor. Dezelfde klanksituatie als in *prijs* heeft men ook in de Meijelse woorden *isj* ‘ijs’, *wisj* ‘wijs’ (bijvgl. naamwoord), *grisj* ‘grijs’, en ook in meerlettergrepige woorden als *Parisj* ‘Parijs’, *paradisj* ‘paradijs’.

Opvallend is dat *wijs* ‘melodie’, *sijs* ‘bepaalde vogel’ in het Meijels een lange *ee*-klank hebben en met wel weer mouillering van de *s*-klank: *weesj*, *seesj*. Deze laatste twee woorden heb ik niet in mijn enquête opgenomen, maar ik heb sterk de indruk dat de mouillering in Meijel weer uniek is in dezen.

In *beweezje* ‘bewijzen’ heeft men over de plaatsen heen verspreid dezelfde situatie als bij *grijze*. Dus ook hier is de mouillering in Meijel uniek. Men kent verder in het Meijels analoog ook *weezje* ‘wijzen’, *preezje* ‘prijzen’ (werkw.), *reezje* ‘rijzen’.

7. Tijd, verslijten

Deze categorie kent woorden met als beklemtoonde vocaal de Oudgermaanse *î* of Nederlands lange *ij* gevolgd door een auslautende dentaal of inlautende *-t-*.

De dialectvarianten zijn voor *tijd*: *titj* (Meijel), *tie:t* (Helden, Roggel, Heythuysen, Nederweert, Horst), *tieët* (Sevenum), *tiet* (Venray), *téjt* (Deurne, Asten).

De dialectvarianten voor *verslijten* zijn: *verslitje* (Meijel), *verslie:te* (Helden, Roggel, Nederweert, Sevenum, Horst), *versleete* (Heythuysen), *versliette* (Venray), *versléjte* (Deurne, Asten). Mouillering van de dentaal is in beide woorden weer een unieke Meijelse situatie. Hetzelfde geldt volgens mijn enquête voor *kwitj* ‘kwijt’, *spitj* ‘spijt’. Dezelfde mouillering komt o.a. voor in de Meijelse woorden *witj* ‘wijd’, *fitj* ‘fijt’, en *ritje* ‘rijten’, *spitje* ‘spijten’, *verwitje* ‘verwijten’ en andere analoge gevallen.

8. Pijn

Deze categorie kent woorden met als vocaal de Oudgermaanse *î* of de Nederlandse lange *ij* gevolgd door de nasaal *-n*.

De dialectvarianten voor *pijn* zijn: *pinj* (Meijel), *pie:n* (Helden, Roggel, Heythuysen, Sevenum), *pien* (Nederweert, Horst, Venray), *péjn* (Deurne, Asten). Weer als enige plaats is het Meijel die de auslaut, in dit geval de *-n*, mouilleert. De *ij*-klank monoftongeert tot *i* in Meijel. Deze situatie is vergelijkbaar met woorden waarin de vocaal een *ui* is.

Volgens mijn enquête is de mouillering in het Meijelse *winj* ‘wijn’ ook uniek. Deze unieke situatie doet zich praktisch zeker ook voor in vergelijkbare monosyllabische woorden maar ook in meerlettergrepige woorden met de uitgang *-ijn*: *finj* ‘fijn’, *minj* ‘mijn, kolenmijn’, *rozinj* ‘rozijn’, *middiesinj* ‘medicijn’. Dus ook in modernere woorden als *medicijn* is deze ‘Meijelse mouillering’ productief. Vergelijk ook het moderne Meijelse woord *azinj* ‘azijn’ dat eigenlijk geen origineel Meijels woord is maar wel een Meijelse klank krijgt. In het Meijels is *EEK* het woord voor azijn, althans zeker geweest.

Het Meijels kent ook mouillering bij werkwoorden als verschijnen *versjeenje*, schijnen *sjeenje*.

9. Lijst

In deze categorie gaat het om de vocaal Oudgermaanse *î*, Nederlandse lange *-ij-*, gevolgd door de medeklinkercombinatie *-st*.

De dialectvarianten voor *lijst* zijn: *lisjt* (Meijel), *liesjt* (Helden), *lie:st* (Roggel, Nederweert, Sevenum), *lieëst* (Heythuysen), *liest* (Horst, Venray), *léjst* (Deurne, Asten).

Wederom constateert men dat *ij* in combinatie met *-st* niet de unieke Meijelse mouillering oplevert. Immers Helden doet in deze situatie weer mee. Ook de mouillering in het Meijelse woord *lisjter* 'lijster' vindt men terug in het Heldense *liesjter*. De overige plaatsen kennen geen mouillering.

Merkwaardig is dat in het Meijelse *risjt* 'rijst' wel mouillering voorkomt maar in het Heldense *rie:st* niet. Men zou daar dan ook *riesjt* verwachten.

De derde persoon enkelvoud tegenwoordige tijd van het werkwoord 'wijzen' *hij wijst* heb ik ook afgevraagd. De varianten zijn: *weesjt* (Meijel), *wiest* (Helden, Sevenum, Horst), *wiesjt* (Roggel), *wisjt* (Nederweert), *wie:st* (Venray), *weest* (Deurne, Asten). Naast Meijel mouilleren hier Roggel en Nederweert. Heel waarschijnlijk - maar dat zou verder onderzoek moeten uitwijzen - is de mouillering in werkwoordsvormen meer verspreid voorkomend als mouillering bij zelfstandige naamwoorden. Uniek Meijels is de mouillering in *hij weesjt* 'wijst' niet!

10. Geit

Naast de diftongen *ui* en *ij* is ook de Oudgermaanse *ai*, de Nederlandse zogenaamde korte *ei*, in het Meijels een mouilleringsfactor. Voor het woord *geit* heb ik de volgende varianten: *géejtj* (Meijel), *géjt* (Helden, Roggel, Heythuysen, Sevenum, Horst, Venray, Deurne, Asten)), *géejt* (Nederweert). Ook hier valt op dat Meijel de enige plaats is die de dentaal mouilleert. Bij het woord *meid* heb ik dezelfde conclusie. De Meijelse variant is *métj*; dus moullering van de dentaal en monoftongering van de tweeklank *ei*. In andere plaatsen heeft men nergens de moullering en kent men vooral de diftong *ei* als vocaal.

Ook het achtervoegsel *-heid* in samenstellingen doet mee in de moullering bijvoorbeeld *wòrhitj* ‘waarheid’. Aangezien deze met *-heid* samengestelde woorden vaak abstracta zijn, komen ze in het Meijels dialect niet veel voor. Wanneer men deze samenstellingen ‘vermeijelst’ treedt moullering op van de dentaal in *-heid* met monoftongering van de *ei* tot *i*. Alhoewel dit *-heid* niet is opgenomen in mijn enquête, weet ik praktisch zeker dat de uitspraak *-hitj* deel uitmaakt van de Meijelse moullering.

11. Klein

Naast de woorden met de vocaal *ei* en een auslautende dentaal zijn er ook woorden in het Meijels met een auslautende nasaal (*-n*) die moulleren. Zo zegt men tegen *klein* in het Meijels *kléénj*, tegen *gemeen* *geméénj*. Alle onderzochte plaatsen hebben bij *klein* de difong *-ei-* behalve in Deurne en Asten, daar kent men *kléén*. Maar nergens moullering! Gemeen heb ik niet afgevraagd. Voorlopig behoort dus de moullering in *klein* tot de Meijelse moullering, uitgaande van het aantal onderzochte plaatsen.

12. Verliezen

Tenslotte wil ik nog een laatste categorie behandelen waarvan ik zeker weet dat er in het Meijels in die woorden mouillering optreedt: *verliezen, vriezen, niezen, biezen* die in het Meijels *verleezje, vreezje, neezje, beezje* worden.

Voor *verliezen* heb ik de volgende varianten gevonden: *verleezje* (Meijel), *verleeze* (Helden, Roggel, Heythuysen, Nederweert, Sevenum, Horst) *verlie:ze* (Venray, Deurne, Asten). Meijel is weer de enige plaats die hier mouillering kent. Om deze mouillering bij de Meijelse te betrekken zou ik liever van meer plaatsen in Midden-Limburg gegevens willen hebben. Vooralsnog ben ik genegen ook deze mouillering uniek te noemen en draagt ze zeker bij tot de zwart-gat-functie van het Meijels dialect.

Opvallend is bij *verleezje* dat het Meijels hier een *ee* heeft die het normaal bij woorden als *diep, lief, dief, liever* en dergelijke niet heeft waar ze in de aangrenzende Limburgse plaatsen het hebben over *deep, leef, deef, leever*. In woorden als *bewijzen, grijze* met Oudgermaanse *î* kent men in het Meijels niet de overigens vaak gebruikelijke *ie*-klank, zoals men die in praktisch heel Limburg veelvuldig hoort. Men zegt *beweezje, greezje* en niet *bewie:ze, grie:ze*.

Mogelijk is er bij *verleezje, neezje* enz. sprake van analogie naar *beweezje, greezje*.

Conclusie met betrekking tot de ‘Meijelse mouillering’

Van de 38 woorden die Passage met betrekking tot zijn onderzoek naar de Middenlimburgse mouillering in kaart bracht kent het Meijels dialect vier maal mouillering. Dat is te weinig voor Passage om Meijel bij het Middenlimburgse mouilleringengebied te betrekken. Hij plaatst Meijel in een overgangsgebied van mouillering naar niet-mouillering. Maar plaatste er toentertijd, begin jaren vijftig, voorzichtigheidshalve toch de opmerking bij dat Meijel nog nader onderzoek vereiste. Op grond van dit eigenlijk nog beperkte onderzoek kan men stellen dat men in Meijel wel degelijk veel mouilleert, alleen sluit het in 10 van de 12 behandelde categorieën absoluut niet aan bij de aangrenzende Limburgse plaatsen, terwijl men in Oost-Noord-Brabant het verschijnsel ‘mouillering’ niet kent. In al deze categorieën (‘HUIS’, ‘BUITEN’, ‘KRUID’, ‘BRUIN’, ‘PRIJS, GRIJZE’, ‘TIJD, VERSLIJTEN’, ‘PIJN’, ‘GEIT’, ‘KLEIN’, ‘VERLIEZEN’) kan men met praktische zekerheid spreken van een unieke mouillering, die ik de ‘ **Meijelse mouillering** ’ heb genoemd. Het gaat in al deze gevallen om de tweeklanken *ui* en *ij/ei* als vocaal gevolgd door een enkele medeklinker, dentaal, nasaal of *s*-klank. Het is dit verschijnsel dat door omliggende plaatsen genoemd wordt, als men bij uitstek het Meijels dialect wil typeren.

De oorzaak van de ‘Meijelse mouillering’

In alle categorieën, afgezien van de categorie ‘VERLIEZEN’, zijn de tweeklanken ofwel *-ui-* ofwel *-ij-* (lange *ij*) ofwel *-ei-* (korte *ei*) in het spel gevolgd ofwel door

een *s*- of *z*-klank ofwel door dentaal (*t* of eind *-d*) ofwel door een nasaal (*-n*). Het gaat om één medeklinker. Bij medeklinkercombinaties als auslautende of inlautende *st* is de mouillering niet meer uniek te noemen.

De enige die tot nu toe een verklaring van de ‘Meijelse mouillering’ heeft gegeven is Van Ginneken geweest. Ik citeer uit zijn boek *Ras en Taal* (1935)³⁰: ‘Te Meyel in Midden-Limburg werken verder de dalende diphtongen *üj* en *ej* met hun tweede element op alle volgende dentalen, zoodat ze heel sterk gemouilleerd worden: *rujt*: *rutj*, *ujt*:*utj*, *bujten*: *butje*, *hujs*: *husj* of *hus*, *brujd*: *brudj*, *mejd*: *medj*, *gemeejn(e)*: *gemeintj*, *ik mejnde*: *ik meindje*, *ejnd*: *eindj*, *gejt*: *geitj*’.

Volgens mij is dit een heel aannemelijke verklaring. Van de tweeklanken *ui* en *ij/ei* gaat het tweede element *j* sterk drukken op de daaropvolgende *s/z*-klank, dentaal (*d* of *t*) of nasaal (*n*), zodat die met de medeklinker gemouilleerd samensmelt. Doorgaans blijft er dan een monoftong *u*, *i*, *é* over als vocaal, alhoewel die in bijvoorbeeld *géétj* ‘geit’, *spèùtj* ‘spuit’ en andere ook weer gerekt kan worden.

Naar mijn mening hebben we in *butje*, *husj*, *brunj*, *wisj*, *isj*, *pinj*, *verslitje* en vele andere gemouilleerde vormen niet te maken met een relictverschijnsel. Helaas missen we oude, Middeleeuwse teksten in bijvoorbeeld het Meijels dialect om hiermee dit soort zaken te kunnen verklaren. Voor het Meijels gaan de oudste geschreven bronnen terug tot de tijd tussen de beide

Wereldoorlogen. Die zijn dus zeer recent en niet geschikt om klankhistorische ontwikkelingen te bewijzen. En als het een relict zou zijn, zou Meijel dan als enige plaats in Limburg een dergelijk relict door de eeuwen heen hebben kunnen handhaven? Bovendien is er bij deze woorden zoals *uit* en *buiten* niet sprake van een oude uitgang die mouillering veroorzaakt zou kunnen hebben zoals die bij de Middenlimburgse mouillering in het tegenwoordig deelwoord, in het voltooid deelwoord van zwakke werkwoorden, in de derde persoon enkelvoud van de tegenwoordige en verleden tijd wel het geval was.

Men moet wat betreft de ‘Meijelse mouillering’ denken aan een vrij recent (achttiende- of negentiendeëeuws?) verschijnsel dat ontstond op de grens van Limburgse en Brabantse klanken. Ik beschouw ze als compromisvormen tussen enerzijds Limburgse monoftongen *oe:/uu* en *ie:/ie* en de al oude Limburgse mouillering in andere woorden en anderzijds Brabantse diftongering *ui* en *ij/ei* die vanaf de zestiende eeuw en later vanuit Midden-Brabant naar het oosten opdrong. Vanuit het westen en vanuit uit het oosten kwamen klanken op het vroeger erg geïsoleerde Meijel af. Ze vielen als het ware in een zwart gat en kwamen er als compromisklanken uit. Meijel als een dialectologisch zwart gat!

Passage³¹ vermeldt dat mouillering, vooral in de werkwoordsvervoeging, bijvoorbeeld in de tegenwoordige tijd, als een typisch boers, bijna achterlijk verschijnsel wordt beschouwd. Dit doet het ergste vrezen voor het zich handhaven van een verschijnsel dat eeuwenoud is maar dat door de jeugd als raar en onbeschaafd wordt beschouwd. Uiteraard heeft mouillering niets met beschaafd of onbeschaafd te maken. Maar het zou niet de eerste keer zijn dat historische zaken als onbelangrijk aan de kant worden geschoven. Ik heb de indruk dat de ‘Meijelse mouillering’ zich nog redelijk handhaaft, al zit ook de tand des tijds hieraan te knagen.

Algemene conclusie over de positie van het Meijels dialect in de omgeving

Eerder³² heb ik op grond van een toentertijd gehouden onderzoek beweerd dat het Meijels dialect een overwegend Brabants dialect was. Op grond van het klankgeografisch en lexicaal onderzoek voor deze lezing gedaan kan ik constateren dat het Meijels klankgeografisch grotendeels op Brabant is gericht maar met toch nog enkele wezenlijk Limburgse klanken zoals de *sj-* aan het begin van een woord in plaats van de *sch-* en de *ieë-*klank in plaats van een *ee-*klank in woorden als *mieër* ‘meer’, *pieël* ‘peel’, *zieë* ‘zee’.

Lexicaal gezien sluit het Meijels nog redelijk veel aan bij het Limburgs, meer dan klankgeografisch.

De ‘Meijelse mouillering’ staat op zich en is als zodanig noch Limburgs noch Brabants. Maar aangezien mouillering in andere gevallen een typerend Middenlimburgs verschijnsel is en niet voorkomt in het aangrenzende Oost-Noord-Brabant, moet ik zeggen dat het Meijels dialect toch meer Limburgs is en klinkt dan ik eerder heb aangegeven.

Eindnoten:

- 1 z. Cromptvoets H. en Weekers L., Prehistorie in Meijel, in: *Van verleden naar heden, Medelo nr. 2*, Meijel 1983, blz. 4-14 en Wouters A., Middenpaleolithische vondsten in Meijel. Uitwerking der vuurstenen artefacten, in: *Archaeologische Berichten no. 16*, Duizel 1985, blz. 74-87.
- 2 Voor een verklaring van de naam *Meijel* zij o.a. verwezen naar Cromptvoets H., 'Medelo' is 'Meijel', in: *Van verleden naar heden, Medelo nr. 2*, blz. 38-40.
- 3 z. Brand M.P.J. van den, *Lief en leed in en over de De Oude Peel*, Venlo 1982, blz. 95.
- 4 Aussems P.J.M. [e.a.] (red.), *Kleine atlas voor de geschiedenis van beide Limburgen*, Maastricht/Hasselt 1989, blz. 9.
- 5 Bij dit korte, historische overzicht heb ik verder gebruikgemaakt van:
Gielen G. en Lucassen L.J., *Meijel in oude ansichten*, uitg. Europese Bibliotheek, Zaltbommel 1990 tweede druk, en
Willems H., Heren-Rechten-Grondgebied van Meijel, in: *Van verleden naar heden, Medelo nr. 2*, blz. 15-37.
- 6 z. Cromptvoets H., Het Meijels, een overwegend Brabants dialect. Een micro-dialectgeografisch onderzoek. In: Kruijssen J., *Liber Amicorum Weijnen*, Assen 1980, blz. 36-45.
- 7 Voor de in dit artikel gebruikte spelling verwijs ik naar
Cromptvoets H., *Mééls Woordeboek*, Meijel 1991, blz. 10-12.
- 8 z. Weijnen A., *Nederlandse Dialectkunde*, Assen 1966, blz. 231-234.
- 9 Wanneer ik spreek van een vergelijkend 'Brabantse' bedoel ik in dit artikel steeds het aangrenzende Oostnoordbrabantse gebied met vooral de plaatsen Deurne en Asten.
- 10 Roukens W., *Wort - und Sachgeographie Südost- Niederlands und der umliegenden Gebiete*, Nijmegen 1937, Teil I B Atlas kaart 45.
- 11 Zie hiervoor o.a. Cromptvoets H., De beide Limburgen als dialectologisch slagveld. In: J. Goossens (Ed.), Woeringen en de oriëntatie van het Maasland, *Bijlagen van de Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde Nr. 33*, Hasselt 1988, blz. 89-111.
- 12 Cromptvoets, *Het Meijels een overwegend Brabants dialect*, blz. 38.
- 13 Schrijnen J., *De isoglossen van Ramisch in Nederland*, Bussum 1920, blz. 57.
- 14 Kruijssen J. en Goossens J., *Woordenboek van de Limburgse Dialecten deel I Afl. 3*, Assen/Maastricht 1991, blz. 58.
- 15 Voor de hier genoemde verschillen wordt weer verwezen naar *Roukens' Atlas*, de *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland* en *WLD- en WBD-kaarten*.
- 16 z. *Taalatlas voor Noord- en Zuid-Nederland Afl. 8* nr. 9
- 17 z. *Taalatlas voor Noord- en Zuid- Nederland Afl. 9* nr. 8
- 18 Cromptvoets H., Etymologische varia. 'get'. In: *Veldeke jrg 1990*. nr. 4, blz. 105-106.
- 19 z. Weijnen A., *De Nederlandse dialecten*, Groningen 1941, pag. 25.
- 20 Van Ginneken J., *Ras en taal*, Amsterdam 1935, pag. 75.
- 21 Janssen W., *De verbreiding van de uu-uitspraak voor Westgermaansch û in Zuid-Oost-Nederland*, Maastricht 1941.
- 22 Passage J., *Mouilleringverschijnselen in Nederlands Limburg*, doctorale scriptie Nijmegen z.j., deel I: Materiaal, deel II: Tekst en deel III: Kaarten.
- 23 z. *Passage II* onder Kaart 2.
- 24 Tans J., Dialectverhoudingen in Nederlands Limburg, *Veldeke nr. 138* (1951), pag. 33-38.
- 25 Carême M., De mouillering in de Zuidnederlandse dialecten. In: *Leuvense Bijdragen* (1950), pag. 113-139.
- 26 Zie *Passage II* pag. 8.
- 27 *Passage II* blz. 70.
- 28 Volgens een mededeling van Passage, z. *Passage II* blz. 69.
- 29 *Passage II* blz. 2.
- 30 Van Ginneken, *Ras en taal*, blz. 75.
- 31 *Passage II* blz. 42.
- 32 Zie Cromptvoets, *Het Meijels een overwegend Brabants dialect*.